

University of Groningen

Peter Porters Martialis

Bremmer, J.N.

Published in:
EPRINTS-BOOK-TITLE

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
1973

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Bremmer, J. N. (1973). Peter Porters Martialis. In *EPRINTS-BOOK-TITLE* (pp. 74-80). s.n..

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

peter porters martialis

Vertalen is op het moment en vogue. Hiervan profiteren ook de klassieken. Vooral het blad Arion, geïnspireerd op de ideeën van Ezra Pound, heeft de laatste jaren veel interessant werk gepubliceerd. Hoewel uitgegeven in Amerika was het belangrijkste deel van de eerste redactie Engels. Dit is niet toevallig want het moederland der Angel-Saksische cultuur heeft menig groot vertaler opgeleverd. Al in het tijdperk van Elisabeth I publiceerden Marlowe, Donne en Ben Jonson versies van Ovidius en Petronius die nog steeds de moeite van het lezen waard zijn. Nu is er de groeiende reeks Penguins die vooral door professionele geleerden geredigeerd wordt.

Daarnaast komen er toch nog telkens vertalingen van dichters uit die hun krachten meten met de klassieken en hun voorgangers in de rij der vertalers. Soms zijn ze traditioneel, vaak ook werken ze met effecten van e.e.cummings. Om dit te kunnen beoordelen is het echter nodig dat het lezerspubliek voldoende cultureel geschoold is. Daartoe zijn inderdaad nog in Engeland de voorwaarden aanwezig. Het schoolsysteem legt veel nadruk op de *artes liberales*. En na school is de liefhebber nog niet aan zijn lot overgelaten. De Engelse zondagsbladen zorgen voor een continue feed-back van de universiteiten, zodat iedereen die daarvoor interesse heeft de stand van zaken kan bijhouden. Dit komt doordat in Engeland de *man of letters*¹⁾ als amateur is uitgestorven. De critici horen bijna alle tot de universitaire wereld of hebben er toe behoord. Het systeem, zoals dat ook in Amerika wordt toegepast, zorgt er voor dat schrijvers en critici geregeld college geven of worden uitgenodigd voor een serie van lezingen. Daarbij komt dat de meeste Engelsen voortreffelijk kunnen schrijven door hun jarenlange training op school. Zelfs ministers als Jenkins en Maudling kon men geregeld als critici in de pers aantreffen en kom daar in Nederland maar eens om! Hier licht men leerlingen voor met de leuteraars van Lijstebrij, maken de kranten zich alleen druk om de selectieprocedures - met de gunstige uitzondering van Rudy Kousbroek - en propt men het departement van onderwijs vol met bezuinigers.

Peter Porter²⁾, van wiens hand zo juist een bundel 'imitations' van Martialis verscheen, behoort tot die categorie dichters die, zoals hij in zijn inleiding zegt, met opzet de klassieken tot werkterrein heeft uitgekozen omdat hij zo werkt in een lange literaire traditie. Voor hem geen dichters van achter de Karpathen en de Kaukasus maar alleen zij die West-Europa al twee duizend jaar gelezen heeft. Dat hij dan juist Martialis kiest hoeft ons niet te verwonderen. Martialis zelf spreekt als zijn credo uit (VIII-3)

non hic Centauros, non Gorgonas Harpyiasque
invenies: hominem pagina nostra sapit.

Bij mij zul je geen Centauren etc. vinden:
mijn blad zij smaakt naar de mens.

Zo staat ook in onze geseculariseerde wereld de mens centraal, waarbij de huidige grote belangstelling voor het sexuele aspect van die mens de keus van Porters gedichten begrijpelijk maakt. Hij heeft namelijk vooral de obscene gedichten uitgekozen en de lofdichten op de keizer, als zijnde 'truly obscene', terzijde gelaten. Daarbij komt dat, zoals hij zegt, 'I like them and think them the most natural of their kind'. Terecht wijst hij er op dat het 'pulsillanimous' is om de 'best bawdy poet who ever lived', te behandelen en dan net te doen of de man nooit een onvertogen woord schreef of om zijn gedichten dan maar in het Italiaans te vertalen zoals nog in de Loeb editie gebeurde.

Dat wil natuurlijk niet zeggen dat Porter's privéleven zich in zijn gedichten weerspiegelt of dat Martialis de hele dag sexuele handstandjes maakte. Hij zelf zegt nadrukkelijk (XI-15)

versus hos tamen esse tu memento
Saturnalicios, Apollinaris:
mores non habet hic meos libellus.³

Denk er toch om dat dit carnavaleske gedichten zijn, niet mijn levensverhaal.

Als om dit nog te accentueren plaatst hij de tegenstellingen *mores* en *libellus* aan het begin en het eind van de zin. Martialis weet dat hij in een traditie werkt die Plinius⁴), een heer van stand, uitgebreid verdedigt. Men behoort toch te weten volgens hem, dat het schrijven van dubieuze gedichten een gewoonte is waaraan geleerden van naam, jazelfs heiligen zich schuldig gemaakt hebben. Mason⁵) concludeert daaruit dat deze gewoonte dus een ludiek element en een element van conventie moet hebben bevat. Dit laatste mist Porter natuurlijk. De Victoriaanse tijd liet absoluut geen ruimte voor fatsoenlijke obscene gedichten. De enige weg die opengelaten werd waren vertalingen van bijvoorbeeld Catullus en de Priapeia, zoals de grote ontdekkingsreiziger Richard Burton⁶) ze uitgaf. Zelfs nu is alle censuur nog niet opgeheven. Want ook de bekende Bowra schreef gedichten die hij althans tijdens zijn leven niet durfde te laten publiceren. Vandaar dat Porter zich beperkt tot de grappige situaties. Daarin is hij niet altijd even direct als Martialis en daarom soms geslaagder. Zo vertaalt hij IX-33

Audieris in quo, Flacce, balneo plausum,
Maronis illic esse mentulam scito.

Outside the Baths you hear applause-
Flaccus, you know the likely cause
Connoisseurs love fine workmanship,
Maron has let his towel slip.

Hij heeft hier de plaats van de *mentula* (= mannelijk lid) die bij Martialis nogal prominent is tot bescheidener proporties teruggebracht en zo ook het bezwaar van Mason ondervangen dat Martialis te vaak 'is weaving coarse matter on a delicate elegiac warp'. Tegelijkertijd laat dit gedicht zien dat Porter veel meer woorden nodig heeft. Maar één keer is hij in dit opzicht superieur en wel in III-35

Artis Phidiacae toreuma clarum
pisces aspicias: adde aquam, natabunt.

Instant Fish
by Phidias!
Add water
and they swim.

In het algemeen echter kan hij niet op tegen het geconcentreerde taalgebruik van Martialis. Zo beschrijft hij in VI-66 de veiling van een meisje dat er uitziet als een lichtekooi 'a sort of famished Bunny, too often topped and tailed'. Wanneer het bieden wat langzaam verloopt, kust de eigenaar, die wel begrijpt dat de bidders het meisje van de een of andere ziekte verdenken, haar van onder tot boven. Het resultaat is echter dat '*Sescentos modo qui dabat negavit*'. Porter vertaalt dit als volgt

But this was a case of the biter bitten
(or the kisser clipped), all he achieved by the pawing
was a bidder of six hundred sesterces immediately
withdrew his bid. Be warned, you impudent tricksters,
sometimes the proof of the pudding isn't in the eating!

Niet alleen gebruikt hij hier 45 woorden in plaats van Martialis 5, maar ook wordt hier een droge constatering omgebogen tot een sappig slot dat door het moraliserende einde van zijn effect beroofd wordt.

Door veel moeilijkheden heeft Porter zich echter grandioos heengeslagen. In zijn inleiding wijst hij zelf op het probleem van het metrum. Engelse hexameters zijn een monstrositeit en hij heeft die daarom terecht vermeden. In plaats daarvan past hij een grote varieteit van metra toe. Vrije verzen vinden hun plaats naast regels die door metrum en uitdrukking doen denken aan de groten uit de Engelse letterkunde:

nor yet ape Ezra's men
in spavined epics of the Scythian Marsh (Milton)
Brobdignagian Polyphemus (Jonathan Swift)
I've counted it up and it's thirty four years (Wordsworth)

In 'imitations' van een klassieke dichter zijn dit volkomen gerechtvaardigde procédés, die het verlies vergoeden van menig actuele toespeling die ons wel moet ontgaan.

Ook het probleem van de namen heeft hij goed opgelost. Sommige vertalers zijn geneigd een situatie volledig te transponeren naar onze tijd. Porter heeft hier bewust van af gezien. De namen van de hoofdpersonen heeft hij doorgaans gehandhaafd, maar sommige van hun attributen of de omgeving waarin ze voorkomen zijn vertaald met een Engels equivalent (één keer zelfs een Australies!). Dit zou vreselijk storende anachronismen tot gevolg moeten hebben maar werkt in de praktijk wonderwel. Op ondergeschikte punten wordt zo de lezer snel iets duidelijk gemaakt waar hij anders een commentaar voor zou moeten raadplegen. Soms ook voegt hij een verklarende noot toe waarin hij zijn afwijking van de tekst verklaart of een toelichting geeft op zijn vertaling. Slechts op een punt werkt deze toelichting niet. In II-47 gaat het over een kapster die haar klanten *non tondet* maar *radit*. Porter vertaalt dit met 'She won't/carve or slice you but she'll plate you'. Niet alleen heeft hij de kappersmetafoor niet weten aan te houden die het gedicht juist zijn pointe verleent maar ook moet hij in een noot uitleggen wat hij bedoelt. Nu was het seksueel bargoens van Martialis wel bekend aan zijn lezers en de gedachte alleen al dat zijn lezer hierbij een verklaring zou nodig hebben, zou de dichter verontwaardigd van de hand hebben gewezen.

Soms is Porter ook lichtelijk verklarend in zijn tekst. Hij blijft echter kort genoeg om niet verboos te worden. Een fraai voorbeeld is het gedicht over het weelderige meisje Spatalè (II-52; zie een nederlandse vertaling op blz. 40):

Novit loturos Dasius numerare: poposcit
mammosam Spatalen pro tribus; illa dedit.¹

Dasius, chucker-out
at the Turkish Baths,
is a shrewd assessor;
when he saw big-titted
Spatalè coming, he decided
to charge her entry for three
persons. What did she do?
Paid with pride of course.

Slechts één keer is hij minder geslaagd en wel in het gedicht over het
slavenmeisje Erotion, V-34 (zie latijnse tekst in bijlage no. 79, en
nederlandse vertaling op blz. 52 in dit nummer)

To you, the shades of my begetters, Fronto
and Flaccilla, where you lie in sweet
decay, I commend with love the body
of my darling child Erotion.

A home-
bred slave yet tender as a golden dormouse,
rarer than the Phoenix, whiter than
an unsmudged lily-
guide her spirit home
so she may look for lights in Tartarus
and miss the snapping jaws of hell-hound
Cerberus. She'd have lived six shivering winters
lif she hadn't died that many days before
the anniversary.

Now let her play
light-heartedly in the ever-darkened house
beside such sure protectors.

May my name
be burbling on her tongue, the childish gift
of sorrow spent on age.

And monumental earth,
draw back eternal weight from her
small bones;

don't be severe and tread
on her with gravity: she never did on you.

Het begint al bij het begin. Zoals Mantke⁷⁾ aangetoond, zijn Fronto en
Flaccilla niet de ouders van Martialis maar van Erotion. Juist aan hen
vertrouwt hij haar toe. Zij zijn de enigen bij wie het meisje zich thuis zal
voelen. Wanneer zij in de buurt zijn, zal ze veilig en onbezorgd spelen.
Martialis zegt echter niet dat haar ouders al dood zijn. Dat wordt later in het

gedicht pas duidelijk en is één van de verrassingen. Porter is hier veel te expliciet en introduceert zelfs een perverse noot in het gedicht met zijn 'sweet decay'. Dit is een uitdrukking die hier volkomen misplaatst is en thuishoort in het idioom van de Romantici bij wie de dood heel anders gewaardeerd werd⁸⁾. Hier wordt de dood in zijn afschrikwekkendheid geplaatst tegenover de speelse onbevangenheid⁹⁾ van het kleine meisje. Problematies is ook het afbreken van de regels. Weliswaar loopt het metrum door zodat de eenheid gegarandeerd blijft maar pas in de laatste regels wordt het functioneel. Dan krijgt op deze manier de 'monumental earth' extra contrast met de 'small bones'.

Een ernstiger fout is echter de interpolatie van enkele regels uit V-37 die hier helemaal niet op hun plaats zijn. De hele tweede regel is een vertaling van een gedeelte van V.37.4-6 en 13, waar deze regels een heel andere functie hebben. Martialis begint daar met een exuberante ophemeling van Erotion op een hoog poëtische wijze. Daarmee wordt dan gecontrasteerd Paetus die alle vergelijkingen terzijde laat en eenvoudig zijn echtgenote tekent als 'notam, superbam, nobilem, locupletem'. Ze was vriendschappelijk, voornaam, aanzienlijk en vruchtbaar. Onze sympathie is daardoor helemaal op zijn hand en de pointe komt dan ook des te vernietigender aan. In V-34 echter werken deze vergelijkingen eerder averechts. Met zorg heeft Martialis haar maar twee epitheta, *parvola* en *lasciva*, gegeven, die het meisje ten volle tekenen. Al het andere leidt hier de aandacht van haar af.

Ook de zeer zorgvuldige opbouw van het gedicht wordt nergens geëvenaard. Het lijkt zo eenvoudig maar overal speurt men de hand van de meester. Al in de eerste zin blijkt dit duidelijk. De ouders worden hier omsloten door hun dochtertje *Hanc.....Puellam*; *pater* en *genetrix* staan chiasaties tegenover elkaar. Porter heeft hier eigenlijk alleen maar de tegenstelling *light-heartedly* en *ever-darkened* en deze tegenstelling heeft iets kunstmatigs dat Martialis juist mist. Ook zijn laatste regels zijn niet erg geslaagd. Het *don't be severe* is een stoplap. Dan moet de lezer nog doorhebben dat *don't* ook bij *tread* hoort en vervolgens legt *never* een veel te zwaar accent voor een meisje van nog geen zes jaar. Het *non fuit* is veel natuurlijker. Tenslotte blijkt ook niet uit Porters vertaling het verrassende van Martialis' laatste regel. Het ontgaat de lezer namelijk volkomen dat de wens *nec illi/terra, gravis fueris* traditioneel op grafstenen was. Zo valt ook op de inscriptie voor een soldaat van het tiende legioen bij Nijmegen de wens te lezen *S(it) V(obis) T(erra) L(evis)*¹⁰⁾. Het traditionele is hier razend knap opgenomen in een slot dat voor de lezer dit eenvoudige slavinnetje onvergetelijk maakt.

Ik heb hier natuurlijk maar een klein deel van dit boekje kunnen bespreken. Het is zelfs de vraag of ik hem bepaalde dingen had mogen aanrekenen daar hij met opzet zijn gedichten 'After Martial' noemt. Onbesproken bleven zijn gedichten over de dood en zijn voortreffelijke bewerking van VI-39, een gedicht dat Porter in al zijn meesterschap toont. Een recensent kan slechts fragmenten tonen. De lezer oordele over het geheel. Hij zal er geen spijt van hebben! *

J.N. Bremmer

De Ruyterstraat 43

Ede

- 1) Cf. J. Gross, *The Rise and Fall of the Man of Letters* (Pelican 1973)
- 2) Peter Porter, *After Martial* (Londen 1972). Oxford Univ. Press, £1.
- 3) Cf. Cat. 16.5
 Nam castum esse decet pium poetam
 Ipsum, versiculos nihil necesse est.
 Dezelfde mening bij Ovidius Tr. II-354 en Martialis I-4.8.
- 4) Plinius V-3.
- 5) H.A. Mason, *Is Juvenal a Classic?* in J.P. Sullivan (ed), *Critical Essays on Roman Literature II (Satire)*, (Londen 1963) 93-176, p.97. Het opstel is ook voor Martialis van groot belang.
- 6) Cf. de meeslepende biografie van Fawn M. Brodie, *The Devil drives* (Penguin 1971).
- 7) Cf. M. Praz, *The Romantic Agony* (London 1970²).
- 8) J. Mantke, *Do we know Martial's Parents?* (Mart. V-34), *Eos* LVII (1967-1968), p. 234-244.
- 9) Dit begrip is voortreffelijk geanalyseerd in F.J.J. Buytendijk, M.J. Langeveld, A. Vergote, *De Onbevangenheid* (Bilthoven 1973).
- 10) No. 159 in de catalogus van het Rijksmuseum G.M. Kam.

*Mijn collega Engels C. Russcher zeg ik op deze plaats graag hartelijk dank voor de hulp, bij het voorbereiden van dit artikel, geboden.